

[Введіть текст]

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШІНСЬКОГО

Оганезова-Григоренко Ольга Вадимівна

УДК: 378.013+370+782.009.2

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МЕНТАЛІТЕТУ МАЙБУТНІХ
ВОКАЛІСТІВ
У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

[Введите текст]

Одеса – 2009

[Введіть текст]

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
КРАВЦОВА НАТАЛІЯ ЄВГЕНІЇВНА
Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського, доцент кафедри хорового
мистецтва та методики музичного виховання

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
ОРЛОВ ВАЛЕРІЙ ФЕДОРОВИЧ
Академія педагогічних наук України, старший
науковий співробітник відділу теорії та історії
педагогічної майстерності Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих
кандидат педагогічних наук, доцент
ГОРОЖАНКІНА ОКСАНА ЮРІЇВНА
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського, доцент кафедри
музично-інструментальної підготовки Інституту
мистецтв

Захист дисертації відбудеться „ 5 ” листопада 2009 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий „ 29 ” вересня 2009 року.

[Введіть текст]

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження визначається концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, реалізація яких повинна забезпечити якісну підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності в галузі мистецтва. Одним із стрижневих завдань ефективної фахової підготовки майбутніх вокалістів є формування у них професійного менталітету.

Українське суспільство як ніколи потребує кардинальних засобів “духовної терапії”. Традиційно визнано, що артист за своїм призначенням є не лише носієм духовних якостей, але й здатний до їх формування у тих, з ким він спілкується. Зазначимо, що саме музика відображає всю історію людства в особливій інтонаційно-звуковій гармонії, формуючи категорії ідеального, духовного, які з часом перетворюються у певні ментальні образи.

Реалізація завдань духовного розвитку особистості у сфері соціально-культурної діяльності вимагають підготовки висококваліфікованих фахівців у вищих закладах освіти мистецького профілю. Провідне завдання вищої музичної школи – підготовка випускників до виконавської діяльності на високому рівні професіоналізму, розкриття творчого потенціалу особистості виконавця.

Чільне місце в системі фахової підготовки вокалістів посідають професійна майстерність і культура, зокрема вокальна інтерпретація й аналіз виконавської творчості, які є важливою складовою їхньої професійної компетентності, що знайшло підтвердження у дослідженнях науковців та практиків у галузі музичного мистецтва (М. Агікян, Г. Алчевський, Л. Баренбойм, Н. Гребенюк, Н. Згурська, Т. Захарчук, Г. Саїк, А. Семенова, Г. Нейгауз, А. Рубінштейн). Психолого-педагогічні засади підготовки фахівців розкрито у працях багатьох дослідників (К. Абульханова-Славська, О. Донцов, О. Єршов, Р. Немов, М. Рибаківа, М. Слободяник, М. Чистякова). Зауважимо, що вагомим внеском у

[Введіть текст]

теорію і практику підготовки вокалістів є дослідження таких науковців та видатних виконавців, як Л. Алексєєва, В. Антонюк, П. Голубєв, Б. Гмиря, Е. Економова, І. Маркотенко, М. Михайлов-Сидоров, Т. Михайлова, М. Литвиненко-Вольгемут, І. Паторжинський, О. Слепцова, Т. Швачко та ін.

Водночас проблема підготовки вокалістів у вищих навчальних закладах музично-мистецького профілю залишається недостатньо дослідженою. Звернення до теорії і практики підготовки вокалістів виявило низку протиріч, а саме:

- між зростаючими соціально-педагогічними вимогами до фахівця галузі культури і його реальним впливом на етносоціокультурне середовище українського суспільства;
- між сталою практикою підготовки вокаліста та специфікою творчо-особистісного характеру його професійної діяльності в умовах глобалізації інформаційного та соціального середовища;
- між тенденцією до визнання вищої школи провідним етапом підготовки фахівців нової генерації та реаліями сьогодення, що свідчать про неспроможність сформувати компетентного вокаліста, спираючись на традиційно-вокальну освіту, оскільки вокальні навички є не кінцевою метою, а лише базовим елементом, який є необхідним, але недостатнім для творчої професійної діяльності.

Отже, наявні протиріччя, теоретична нерозробленість означеної проблеми, відсутність науково-обґрунтованого підходу щодо аналізу професійного менталітету як необхідної складової професійної компетентності майбутніх вокалістів зумовили вибір теми дисертаційного дослідження “Формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки”.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконувалося відповідно до теми “Вдосконалення змісту

[Введіть текст]

підготовки студентів до професійної діяльності на основі модернізації змісту навчання та впровадження кредитно-модульної та модульно-рейтингової системи”, що входить до плану науково-дослідної роботи Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського на 2007-2010 рр. Автором досліджувався аспект формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі їхньої фахової підготовки. Тему дисертаційного дослідження було затверджено Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (протокол № 11 від 27 червня 2007 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології при АПН України (протокол № 9 від 27 листопада 2007 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та реалізувати педагогічні умови формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати феномен “професійний менталітет вокалістів” та визначити його складові в контексті компетентнісної парадигми освіти; уточнити поняття “менталітет” і “професійний менталітет”.
2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості професійного менталітету вокалістів.
3. Виявити чинники ефективного впливу на формування професійного менталітету студентів вищих навчальних закладів мистецтв.
4. Науково обґрунтувати педагогічні умови та визначити принципи забезпечення ефективності формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки.
5. Розробити та експериментально апробувати експериментальну компетентнісну модель та методику формування професійного менталітету

[Введіть текст]

майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вокалістів у вищих навчальних закладах мистецтв .

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження – формування професійного менталітету в майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки відбуватиметься ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови: почуттєво-емоційна спрямованість навчання студентів у вищій школі; забезпечення позитивної мотивації щодо самостійної творчо-виконавської діяльності; реалізація методичного супроводу майбутнього фахівця у період аудиторного навчання та позааудиторної музично-виконавської діяльності.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використано загальнонаукові методи *теоретичного рівня*: аналіз філософської, психологічної, педагогічної, науково-методичної та спеціальної літератури вітчизняних і зарубіжних авторів з проблеми підготовки вокалістів до професійної діяльності; узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних для з'ясування педагогічних умов формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки; *моделювання* – для побудови компетентнісної моделі формування професійного менталітету майбутніх вокалістів; *емпіричного рівня* (анкетування, інтерв'ювання, бесіда, тестування для студентів, педагогів провідних музичних ВНЗ і артистів, які працюють на сценічних майданчиках різних регіонів), з метою перевірки достовірності наукових припущень; *статистичні* – кількісний та якісний аналіз експериментальних даних (кореляційний, факторний і т. ін.).

Обробку експериментальних даних проведено за допомогою пакету

[Введіть текст]

прикладних програм SPSS з використанням факторного й кореляційного аналізу; математичних і статистичних методів обробки й аналізу даних, їх систематизації; експертного оцінювання, шкалювання; методів і прийомів верифікації (індукції, дедукції, графічних методів тощо), що дозволяють перевірити отримані результати; методів моделювання, комплексного аналізу .

Базою дослідження виступили: Одеська державна музична академія імені А. Нежданової, Львівська національна музична академія імені М. Лисенка, Київський національний університет культури та мистецтв. Загальна кількість учасників експериментального дослідження 232 особи, з них у формульованому експерименті брали участь студенти денної і вечірньої форм навчання за спеціальністю “спів” (бакалаврів – 87, спеціалістів – 7, магістрів – 6), а також студенти першого та другого курсів підготовчого відділення у кількості 22 особи.

Наукова новизна дослідження: вперше визначено та науково обґрунтовано сутність і структуру феномена “професійний менталітет вокалістів”; визначено критерії і показники сформованості професійного менталітету вокалістів, зокрема: універсальна компетентність (показники: функціональна (загальносоціальна) грамотність; володіння культурою міжособистісного й ділового спілкування; загальнокультурна та етносоціокультурна обізнаність); професійна компетентність (показники: професійно-мовна гомогенність; обізнаність із системою професійних цінностей і професійно-важливих особистісних якостей; володіння системними компетенціями; готовність до коригування індивідуально-особистісної поведінки відповідно до соціокультурних і професійних вимог); аутокомпетентність (показники: обізнаність із методами самоосвіти та самовдосконалення; володіння технологіями подолання професійних деструкцій; уміння адекватно оцінювати власні соціально-психологічні характеристики та професійні досягнення); визначено і схарактеризовано рівні сформованості професійного менталітету вокалістів (високий, середній, достатній, низький) та чинники (поле

[Введіть текст]

професійної майстерності), що впливають на рівень сформованості професійного менталітету майбутніх вокалістів, а саме: фізіологічні, психофізіологічні, когнітивні, духовні й морально-етичні особистісні якості; визначено педагогічні умови формування професійного менталітету майбутніх вокалістів (почуттєво-емоційна спрямованість навчання; забезпечення мотивації щодо самостійної творчо-виконавської діяльності; реалізація методичного супроводу майбутнього фахівця у період аудиторного навчання та позааудиторної музично-виконавської діяльності); уточнено сутність понять “менталітет”, “професійний менталітет”; дістала подальшого розвитку методика фахової підготовки майбутніх вокалістів.

Практична значущість дослідження: розроблено елективний курс “Професійний менталітет вокалістів” для музичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації; експериментальну методику, що обіймає систему тренінгів, які збагачують і осучаснюють традиційну методику фахової підготовки майбутніх вокалістів, зокрема формування професійної культури і майстерності. Результати дослідження можуть бути використані в роботі викладачів і концертмейстерів з вокалістами, при складанні навчальних програм і методичних посібників для студентів консерваторій, музичних академій і музичних факультетів ВНЗ.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Одеської державної музичної академії ім. А. Нежданової (акт про впровадження №150 від 10 березня 2009 р.), Львівської національної музичної академії ім. М.Лисенка (акт про впровадження №10 від 2 лютого 2009 р.), Київського національного інституту культури і мистецтв (акт про впровадження №319/1 від 10 березня 2009 р.), Херсонського державного університету (акт про впровадження №07-12/921 від 24 червня 2009 р.), Миколаївської філії Київського національного інституту культури та мистецтв (акт про

[Введіть текст]

впровадження №64/20-46 від 24 червня 2009 р.), Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (акт про впровадження №10/44 від 26 червня 2009 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт про впровадження №246/37 від 23 червня 2008 р.).

Достовірність результатів дослідження та основних висновків дисертаційної роботи забезпечується теоретичним і методологічним обґрунтуванням вихідних положень; використанням апробованого діагностувального інструментарію; репрезентативністю масиву досліджуваних; дослідно-експериментальною перевіркою основної гіпотези, висновків, що забезпечило, крім теоретичного обґрунтування проблеми, її практичне втілення у практику навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, які мали факультети мистецької підготовки; використанням методів, що адекватні предмету, меті і завданням, логіці розробки проблеми.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на міжнародному симпозіумі “Революція в освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє” (Одеса-Стамбул, 2007), міжнародних “Християнські цінності в освіті та вихованні” (Одеса, 2007) “Теорія і практика управління педагогічними процесами” (Одеса, 2007), “Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації” (Одеса, 2007) конференціях, на міжнародному науково-практичному семінарі “Управління навчальними закладами в контексті модернізації системи професійного навчання” (Одеса, 2008), всеукраїнській “Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка” (Суми, 2008), “Регіональна політика на сучасному етапі державотворення: проблеми децентралізації, ризики та перспективи впровадження” (Одеса, 2006) науково-практичних конференціях.

Основні результати дослідження відображено в 11 публікаціях, з них 5 статей у фахових виданнях України, 1 – у співавторстві.

Особистий внесок здобувача в роботі у співавторстві полягає в узагальненні науково-теоретичних підходів щодо визначення сутності поняття “професійний

[Введіть текст]

менталітет”.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації 191 сторінка. У роботі вміщено 15 таблиць, 11 рисунків, які займають 2 сторінки основного тексту. До списку використаних джерел увійшло 299 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об’єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження; схарактеризовано методи роботи; розкрито наукову новизну, практичну значущість дисертації; подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів і структури роботи.

У першому розділі – **„Теоретичні засади формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки”** – визначено ступінь дослідження проблеми в теорії і практиці сучасного наукового знання та її джерельну базу; уточнено сутність понять „менталітет”, „професійний менталітет”; науково обґрунтовано феномен „професійний менталітет вокалістів” та визначено його структуру в контексті компетентнісної парадигми освіти.

Аналіз фонду зарубіжних (К. Абульханова-Славська, К. Арнольд, П. Берк, М. Блок, О. Воронова, А. Гуревич, Ж. Ле Гофф, Б. Душков, Ж. Дюбі, Э. Дюркгейм, Р. Емерсон, В. Іванов, Фр. Краус, Л. Леві-Брюль, Ж. Лефевр, А. Лиферов, М. Назаров, А. Огурцов, А. Соколова, Л. Февр, К. Юнг та ін.) і вітчизняних (Н. Бібік, І. Бичко, Д. Богина, Т. Воропаєва, П. Гнатенко, В. Горський, С. Грабовський, М. Грушевський, В. Дем’яненко, Г. Джулай, Р. Додонов, Д. Донцов, В. Дорошкевич, О. Донченко, О. Забужко, В. Кизима, О. Киричук, О. Колісник, М. Костомаров, А. Кравченко, О. Лісеєнко, І. Лисяк-Рудницький, І. Місевра, І. Поліщук, Ю. Романенко, О. Рудакевич, М. Семікіна, І. Старовойт, Д. Чижевський, Л. Шкляр, М. Шульга, М. Юрій та ін.) досліджень

[Введіть текст]

дозволяє констатувати, що менталітет був об'єктом інтересу дослідників тривалий період. Бурхливим розвитком соціальних наук обумовлено зародження теорії ментальностей, яка бере початок з кінця XIX ст. і по теперішній час перебуває на межі таких наук, як філософія, історія, соціологія, політологія, психологія, педагогіка та ін.

Під менталітетом науковці здебільшого розуміють суспільно-психічне явище, яке є взаємозумовленою і взаємопов'язаною системою багатьох чинників, синтезом природничо-біологічних і соціально-культурних складників, сформованою системою елементів духовного життя і світосприймання, яка зумовлює відповідні стереотипи поведінки, діяльності, способи життя різноманітних соціальних спільнот (груп), індивідів, що включає сукупність ціннісних, символічних, свідомих чи підсвідомих відчуттів, уявлень, настроїв, поглядів, світобачення, які визначають здатність спільнот та індивідів сприймати чи діяти відповідно.

Уведення у науковий обіг поняття „професійний менталітет” обґрунтували у своїх працях такі сучасні дослідники проблеми менталітету, як Б. Душков, Є. Клімов, А. Кравченко, В. Попов, Т. Філіпова та ін. Їхня концепція заснована на тому, що різні суб'єкти менталітету – певні професійні групи мають характерні особливості світосприйняття, емоційних реакцій, стереотипів поведінки та мислення, сформовані у процесі професійної діяльності та під впливом професіоналізації особистості в межах певної професійної групи. Акцентується на ствердженні Є. Клімова, що феномен „професійний менталітет” слід розглядати саме через аналіз професійної поведінки й професійної свідомості. Діяльність, за його висновками, є важливою умовою адекватного знання про світ, водночас професіонали по-різному уявляють об'єктивну й суб'єктивну реальність, оскільки професійні уявлення універсуму, реального цілісного світу істотно й не випадково різняться залежно від типу професії, що виокремлюється за ознаками предметної системи, з якою пов'язаний професіонал як суб'єкт діяльності.

[Введіть текст]

У розділі також подано аналіз авторських (Ю. Канигін, І. Мостова, Б. Парахонський, І. Патлах, В. Попов, А. Скорик, Е. Федоренко, К. Юнг, А. Шафф та ін.) наукових підходів щодо визначення структури професійного менталітету, який відкриває можливості моделювання соціальної поведінки як індивіда, так і соціальної групи, зокрема і професійної.

Отже, професійний менталітет – інтегрована характеристика професійної діяльності людей (чи соціальної групи), сукупність системоутворювальних професійних якостей особистості: світосприйняття, професійного мислення і свідомості, розумових здібностей, психічних настанов, ціннісних орієнтацій, стереотипів поведінки, дій і вчинків, зумовлених цілями і специфікою професії. Це внутрішня готовність професіонала діяти певним чином у відповідному соціокультурному просторі. Професійний менталітет вокалістів – це соціокультурний полікомпонентний феномен, сукупність системоутворювальних професійних якостей особистості (психофізіологічні, когнітивні, духовні і морально-етичні якості, світосприйняття, креативне мислення, музичні здібності, музичний слух, художньо-естетичний смак) і поведінки (професійна культура й етика, професійне сумління, самостановлення, самовдосконалення, самовираження, самоефективність, професійна майстерність); це сформована досвідченість фахівця у музично-виконавчій професійній діяльності.

Аналіз та систематизація результатів сучасних досліджень дозволили констатувати, що наукові розробки здебільшого висвітлюють питання педагогічної підготовки студентів мистецьких спеціальностей (Л. Баренбойм, Г. Нейгауз та ін.), розглядають теоретичні й методичні засади професійного становлення учителів мистецьких спеціальностей (В. Орлов), їхню готовність до педагогічної діяльності (А. Линенко), готовність до музично-творчої педагогічної діяльності (Н. Кравцова), організацію педагогічної практики на вокальних факультетах (М. Агікян), самостійної роботи студентів-вокалістів (А. Менабені), специфічні психолого-педагогічні та мистецькознавчі аспекти

[Введіть текст]

вокально-виконавської творчості (Н. Гребенюк), проблеми сумісної діяльності, співвиконання (Е. Економова та ін.), формування духовної культури студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти (О. Горожанкіна та ін.), доцільність побудови навчального процесу на індивідуальному підході до студентів і використанні практичного досвіду викладачів (М. Михайлов-Сидоров, П. Голубєв, О. Слепцова та ін.), питання формування співака-актора (І. Паторжинський, А. Семенова), проблеми вокальної інтерпретації (Т. Захарчук) і т. ін.

Вдосконалення професійної освіти вокалістів неможливо без урахування основних освітніх конструктів компетентнісного підходу, які виокремили вчені (І. Бех, С. Бондар, А. Дахін, М. Гончар, І. Єліна, Є. Зеєр, О. Калегіна, А. Маркова, Д. Мертенс, Д. Мунк, О. Овчарук, Б. Оскарссон, І. Родигіна, Є. Симанюк, Ю. Тихомиров, А. Хуторської, А. Шелтен, С. Шишов, С. Шо та ін.), а саме: компетентності, компетенції та ключові кваліфікації, що потрібні для виявлення структури професійного менталітету.

Доведено, що модель психолого-педагогічного супроводу того, хто навчається, у системі компетентнісно орієнтованого підходу до навчання повинна ґрунтуватися на уявленнях про компетентність, як загальну здатність особистості (А. Хуторської та ін.); як інтегрований результат навчання, пов'язаний з уміннями використовувати знання та власний досвід у конкретних життєвих ситуаціях, зокрема у професійній діяльності (Б. Гершунський, Ю. Тихомиров та ін.); як досвідченість особистості у професійній діяльності (І. Бех), що є структурним компонентом професійного менталітету.

Завдяки застосуванню методу експертних оцінок було визначено критерії формування професійного менталітету вокалістів, зокрема: *універсальна компетентність* (показники: функціональна (загальносоціальна) грамотність; володіння культурою міжособистісного й ділового спілкування; загальнокультурна та етносоціокультурна обізнаність); *професійна компетентність* (показники: професійно-мовна гомогенність; обізнаність із

[Введіть текст]

системою професійних цінностей і професійно-важливих особистісних якостей; володіння системними компетенціями; готовність до коригування індивідуально-особистісної поведінки відповідно до соціокультурних і професійних вимог); *аутокомпетентність* (показники: обізнаність із методами самоосвіти та самовдосконалення; володіння технологіями подолання професійних деструкцій; уміння адекватно оцінювати власні соціально-психологічні характеристики та професійні досягнення).

У другому розділі дисертації – **„Експериментальна методика формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки”** – представлено експериментальну компетентнісну модель формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки; визначено принципи, педагогічні умови, етапи навчання; подано рівневу характеристику сформованості професійного менталітету майбутніх вокалістів на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що середній рівень сформованості професійного менталітету вокалістів було виявлено у 38% респондентів експериментальної і 39% контрольної груп, низький – у 27% респондентів як експериментальної так і контрольної груп. Достатній рівень сформованості професійного менталітету показали 25% респондентів експериментальної і 24% – контрольної груп і лише в 10% опитаних (як в експериментальній, так і в контрольній групах) було виявлено високий рівень.

Формувальному етапу експерименту передувало визначення чинників ефективного впливу на формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у вищій школі. Застосовуючи методи факторного аналізу було проаналізовано поле професійної майстерності вокалістів і визначено його контури, зокрема окреслено його “ядерну” й “периферійну” сфери; деталізовано картину поля, виокремивши чотири фактори – “номатичний”, “прагматичний”, “афективний”, “персоналістський”; встановлено значення компонентів поля професійної майстерності для різних професійно-статусних груп вокалістів;

[Введіть текст]

розглянуто диспозиції професійної освіти як складову частину поля професійної майстерності.

За результатами факторного аналізу встановлено, що чинниками ефективного впливу у вищій школі на формування професійного менталітету майбутніх вокалістів є такі:

- фізіологічні якості – музичні здібності (слух – інтонаційне відчуття, метроритмічне відчуття); витривалість; зовнішність; технічні навички;
- психофізіологічні якості – темперамент як швидкість та адекватність реакції; акторські здібності; принадливість; стресостійкість; азарт; інтуїція;
- когнітивні якості – загальний рівень інтелекту; комунікативні якості; аналітичні здібності; вміння працювати самостійно; відсутність штамтів; можливість експерименту;
- духовні й морально-етичні якості – “дух” суперництва; задоволення творчої жаги; фізична насолода процесом співу; дотримання традицій; етнокультурна належність; творча й особистісна позиція; самовдосконалення духовне; інтелектуальне; амбіції; артист – людина з народу (“така сама, як я”); смак; дисципліна; соціальний статус; самореалізація (власне “я”).

На підставі теоретико-методологічного обґрунтування дослідження та результатів констатувального етапу експерименту було розроблено експериментальну компетентнісну модель формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки, що складається з трьох етапів.

Метою першого – **особистісно-мотиваційного етапу** – було свідоме визначення майбутніми вокалістами життєвих і професійних перспектив, механізмів професійного розвитку, стрижневих морально-ціннісних конструктів та професійно важливих якостей. Процес реалізації мети здійснювався у межах навчальних дисциплін “Філософія та естетика”, “Історія вокального виконавства”, “Акторська майстерність”, “Методика вокалу”, “Сценічний рух”, “Психологія”. Навчальна діяльність вокалістів на цьому етапі передбачала

[Введіть текст]

серію практичних занять, переважна більшість яких мала форму тренінгів. Наприклад, у межах тренінгу „Функціональний аналіз діяльності вокаліста. Модель сучасного вокаліста” здійснювалося формування системних, науково обґрунтованих уявлень про особистісні професійно важливі якості, розуміння галузевих особливостей професійної діяльності, створення моделі сучасного вокаліста, з'ясовувалися мотиви та вдосконалювалися шляхи оптимізації власних життєвих стратегій та перспектив, ураховуючи специфіку професійних завдань. Тренінг “Самоосвіта та самоменеджмент вокаліста” мав за мету розвиток у майбутніх вокалістів умінь і навичок щодо застосування методів самоосвіти та самовдосконалення для досягнення особистісних та професійних цілей, зокрема володіння елементами самоорганізації та загальними основами міжособистісної взаємодії у сфері професійного спілкування вокалістів, дотримання ділового та етичних норм мовлення.

З метою розвитку професійного становлення майбутніх вокалістів, розкриття їхніх потенційних можливостей та бажання до самовдосконалення було проведено міждисциплінарний круглий стіл з теми: “Духовна та культурна спадщина А. Нежданової, М. Чехова, Ф. Шаляпіна, К. Станіславського в контексті життєвих перспектив та професійних цінностей артиста”. Для формування у майбутніх вокалістів умінь та навичок коригування індивідуально-особистісної поведінки відповідно до соціокультурних і професійних вимог було організовано мозковий штурм “Філософія культури міжособистісного і ділового спілкування вокаліста” і кейс-стаді “Соціокультурні та професійні вимоги до вокаліста. Я вважаю...”.

На цьому етапі педагогічні умови реалізовувалися таким чином: чуттєво-емоційна спрямованість навчання забезпечувалася шляхом визначення для кожного студента головних і другорядних пріоритетів у професійній діяльності та їх природних психофізіологічних схильностей до діяльності в різних закладах мистецтв (оперний театр, музичний театр, філармонія, естрада та ін.); мотивація до самостійної творчо-виконавської діяльності – завдяки стимулюванню

[Введіть текст]

самостійної оцінки власних досягнень та участі у творчих заходах з метою усвідомлення своїх сильних та слабких професійних якостей; методичний супровід аудиторного навчання та позааудиторної музично-виконавської діяльності майбутніх вокалістів – шляхом застосування відеозаписів сольних і збірних концертів, вистав у виконанні відомих співаків (Л. Паваротті, М. Магомаєв, Й. Кобзон, Г. Нетребко та ін.), мемуарних видань видатних вокалістів та біографічних спогадів сучасників, зокрема: Пласідо Домінго “Мої перші сорок років”, Г. Вишневська “Галина”, Ф. Шаляпін “Нотатки з мого життя”, Б. Покровський “Сходишки професії” і т. ін.

Метою другого – **діяльнісно-компетентнісного** – етапу було формування універсальної (загальносоціальної), професійної та аутокомпетентностей. Змістовим аспектом цього етапу було опанування технологій подолання професійних деструкцій, формування умінь і навичок культури міжособистісного та ділового спілкування, загальносоціальної (функціональної) грамотності, професійно-мовної гомогенності, системних компетенцій у межах елективного курсу “Професійний менталітет вокаліста”, який складався із двох взаємопов’язаних модулів “Вступ до професійної культури” і “Техніка професійної майстерності”. Так, проведення семінару з теми: “Коучінг як технологія розкриття професійного потенціалу” сприяло визначенню мети професійного розвитку вокалістів та оптимальних кроків її досягнення; підвищенню самостійності та відповідальності; отриманню задоволення від самої діяльності, а не тільки від її результатів; умінню знаходити нові шляхи ефективного співробітництва; відкриттю нових можливостей у професійній діяльності, вмінню збагачувати діяльність новими засобами виконання; оволодінню конструктивними стратегіями професійного розвитку; розвитку професійної гнучкості та мобільності і т. ін. Особлива роль відводилася майстер-класам, метою яких було формування цілісного бачення вокального твору скрізь “трьохгранну призму” композиторського, поетичного, виконавського аспектів та усвідомлення студентами соціокультурних цінностей,

[Введіть текст]

що є складовими професійного менталітету вокалістів.

Щодо реалізації педагогічних умов, то на цьому етапі чуттєво-емоційна спрямованість навчання забезпечувалася підбором репертуару з урахуванням психофізіологічних якостей студентів та корекції їхніх життєво-творчих перспектив відповідно до професійних задатків; мотивація до самостійної творчо-виконавської діяльності – завдяки залученню майбутніх вокалістів до участі у студентських тематичних концертах, спостереженню за проведенням репетиційного періоду у професійних театрах та виконавських закладах, особистісної участі у виставах та концертах поряд з визнаними майстрами-вокалістами; реалізація методичного супроводу аудиторного навчання та позааудиторної музично-виконавської діяльності майбутніх вокалістів забезпечувалася сучасними інформаційними технологіями (Інтернет, аудіо-, відео-, медіа-), як складовими вивчення та аналізу музичного матеріалу, методичними розробками Н. Стрельнікової (Гімнастика парадоксального дихання і т. ін.), методичними рекомендаціями щодо дотримання правил гігієни голосу з метою запобігання професійних вокальних хвороб, психологічні тренінги та діагностувальні вправи, запропоновані Є. Зеєром і Є. Симанюк.

Метою третього – **рефлексивно-інтегрального** – етапу було сприяння розвитку соціального статусу та прийняття норм професійно-рольової поведінки, а також самоосвіти й самовдосконалення, результатом якого виступила готовність вокалістів до коригування індивідуально-особистісної поведінки відповідно до соціокультурних і професійних вимог. Засобами реалізації мети були психологічні тренінги, методи ігрового моделювання, мозкового штурму, кейс-стаді і т. ін. Під час практики та стажування майбутні вокалісти не тільки брали участь у виставах, але й розв'язували сучасні проблеми вокалістів, презентуючи самоаналіз виконаної ролі, зазначаючи власні позитивні моменти та намагаючись пояснити особистісні погляди на причини невдачі, обов'язково з підготовленими рекомендаціями й програмою самовдосконалення.

[Введіть текст]

Педагогічні умови на цьому етапі реалізувалися таким чином: чуттєво-емоційна спрямованість навчання забезпечувалася застосуванням у навчальному процесі методу моделювання для створення власного репертуарного списку, виконавського іміджу, професійно-рольових ігор для удосконалення та коригування моделей поведінки відповідно до соціокультурних і професійних вимог; мотивації до самостійної творчо-виконавської діяльності сприяла участь студентів у майстер-класах, національних та міжнародних конкурсах вокалістів, а також у творчих конкурсах, що проводилися закладами мистецтв на заміщення вакантних посад; методичний супровід аудиторного навчання та позааудиторної музично-виконавської діяльності майбутніх вокалістів забезпечувався використанням методик М. Чехова, К. Станіславського, М. Глінки, М. Гарсія, Б. Покровського та ін., методичних рекомендацій щодо уникнення професійних деструкцій тощо.

За результатами впровадження експериментальної моделі та методики формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки засвідчено динаміку змін щодо рівнів сформованості в них професійного менталітету. Так, значні позитивні зміни відбулися серед респондентів експериментальної групи: високого рівня досягли 26% респондентів, достатнього – 39%. На середньому рівні залишилося 25% і на низькому – 10%. Під впливом навчання у контрольній групі також відбулися певні позитивні зміни, але незначні. Високий рівень сформованості професійного менталітету було виявлено в 11% майбутніх вокалістів; достатній у 28%; на середньому рівні залишилося ще 37% і на низькому – 24%.

Таблиця

**Порівняльні результати діагностування майбутніх вокалістів
за медіанним критерієм**

Групи	Медіанний критерій (%)		
	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3
ЕГ	11,56	21,16	10,70

[Введіть текст]

до і після проведення експерименту			
КГ до і після проведення експерименту	0,07	0,60	0,60
ЕГ та КГ після проведення експерименту	4,32	12,6	9,01
Критичне значення ($\chi_{табл}$)	$\alpha = 0,05$	3,84	
	$\alpha = 0,01$	6,63	
	$\alpha = 0,001$	10,83	

З метою підтвердження позитивних зрушень у процесі формування професійного менталітету майбутніх вокалістів було застосовано методику медіанного критерію, за яким порівнювалися результати діагностування майбутніх вокалістів (експериментальних груп до і після проведення експерименту; контрольних груп до і після проведення експерименту; експериментальних і контрольних груп після проведення експерименту). Отримані результати узагальнено подані в таблиці.

Як видно з таблиці, значення медіанного критерію χ^2 , що було розраховано за результатами діагностування рівнів сформованості професійного менталітету майбутніх вокалістів експериментальних груп до і після експерименту, дорівнювали 11,56; 21,16 та 10,70 за першим, другим та третім критеріями відповідно. Це засвідчило, що різниця між цими результатами була статистично значущою, причому на рівні значущості $\alpha = 0,001$ для першого і другого критеріїв, і на рівні $\alpha = 0,01$ – для третього критерію.

Для майбутніх вокалістів контрольних груп значення медіанного критерію χ^2 дорівнювали 0,07; 0,60 та 0,60 за першим, другим та третім критеріями відповідно, тобто рівні сформованості професійного менталітету студентів контрольних груп до і після проведення експерименту статистично не розрізнялися.

[Введіть текст]

При порівнянні результатів діагностування майбутніх вокалістів контрольних і експериментальних груп після експериментальної роботи було отримано такі значення χ^2 : 4,32; 12,6; 9,01 для першого, другого та третього критеріїв відповідно. Тобто різниця між вказаними результатами діагностування була статистично значущою на рівні $\alpha = 0,05$ за першим критерієм, на рівні $\alpha = 0,001$ – за другим, та на рівні $\alpha = 0,01$ – за третім критерієм.

Отже, за результатами обробки експериментальних даних за методикою медіанного критерію було доведено, що експериментальна діяльність сприяла значному підвищенню рівня сформованості професійного менталітету майбутніх вокалістів в експериментальних групах. У контрольних групах значущих змін не спостерігалось. Відтак, статистичний аналіз експериментальних даних підтверджує правомірність висунутої гіпотези дослідження.

У **висновках** подані результати дослідження, основні з них такі.

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання щодо формування професійного менталітету майбутніх виконавців у процесі фахової підготовки; розроблено компетентнісну модель формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки; визначено педагогічні умови її реалізації.

1. Менталітет – суспільно-психічне явище, яке є взаємозумовленою і взаємопов'язаною системою багатьох чинників, синтезом природно-біологічних і соціально-культурних складників, сформованою системою елементів духовного життя і світосприймання, яка зумовлює відповідні стереотипи поведінки, діяльності, засоби життя різноманітних соціальних спільнот (груп), індивідів, що включає сукупність ціннісних, символічних, свідомих чи підсвідомих відчуттів, уявлень, настроїв, поглядів, світобачення, що визначають здатність спільнот та індивідів сприймати чи діяти відповідно.

[Введіть текст]

Професійний менталітет – інтегрована характеристика професійної діяльності людей (чи соціальної групи), сукупність системоутворювальних професійних якостей особистості: світосприйняття, професійного мислення і свідомості, розумових здібностей, психічних настанов, ціннісних орієнтацій, стереотипів поведінки, дій і вчинків, зумовлених цілями і специфікою професії. Це внутрішня готовність професіонала діяти певним чином у відповідному соціокультурному просторі.

Професійний менталітет вокалістів – це соціокультурний полікомпонентний феномен, сукупність системоутворювальних професійних якостей особистості (психофізіологічні, когнітивні, духовні і морально-етичні якості, світосприйняття, креативне мислення, музичні здібності, музичний слух, художньо-естетичний смак) і поведінки (професійна культура й етика, професійне сумління, самостановлення, самовдосконалення, самовираження, самоефективність, професійна майстерність); це сформована досвідченість фахівця у музично-виконавчій професійній діяльності.

2. Базовими критеріями оцінки рівнів сформованості професійного менталітету вокалістів виступили універсальна, професійна та аутокомпетентності. Універсальна компетентність визначається такими показниками, як: функціональна (загальносоціальна) грамотність; володіння культурою міжособистісного й ділового спілкування; загальнокультурна та етносоціокультурна обізнаність. Показники професійної компетентності: професійно-мовна гомогенність; обізнаність із системою професійних цінностей і професійно-важливих особистісних якостей; володіння системними компетенціями; готовність до коригування індивідуально-особистісної поведінки відповідно до соціокультурних і професійних вимог. Аутокомпетентність з показниками: обізнаність із методами самоосвіти та самовдосконалення; володіння технологіями подолання професійних деструкцій; уміння адекватно оцінювати власні соціально-психологічні характеристики та професійні досягнення).

[Введіть текст]

За результатами констатувального етапу дослідження встановлено, що високий рівень сформованості професійного менталітету був характерний для 10% респондентів ЕГ і КГ, достатній – 25% ЕГ і 24% КГ, середній – 38% ЕГ і 39% КГ, низький – 27% ЕГ і 27% КГ.

3. Визначено чотири групи чинників формувального впливу у вищій школі на професійний менталітет майбутніх вокалістів, а саме: 1) фізіологічні якості – музичні здібності (слух – інтонаційне відчуття, метроритмічне відчуття); витривалість; зовнішність; технічні навички; 2) психофізіологічні якості – темперамент як швидкість та адекватність реакції; акторські здібності; принадливість; стресостійкість; азарт; інтуїція; 3) когнітивні якості – загальний рівень інтелекту; комунікативні якості; аналітичні здібності; уміння працювати самостійно; відсутність штампів; можливість експерименту; 4) духовні й морально-етичні якості – дух суперництва; задоволення творчої жаги; фізична насолода процесом співу; дотримання традицій; етнокультурна належність; творча й особистісна позиція; самовдосконалення духовне; інтелектуальне; амбіції; артист – людина з народу (“така сама, як я”); смак; дисципліна; соціальний статус; самореалізація (власне “я”).

4. Ефективність формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки, як засвідчило дослідження, забезпечується реалізацією таких педагогічних умов: почуттєво-емоційна спрямованість навчання студентів у вищій школі; забезпечення мотивації до самостійної творчо-виконавської діяльності; реалізація методичного супроводу майбутнього фахівця у період аудиторного навчання та позааудиторної музично-виконавської діяльності.

5. У процесі дослідження було впроваджено у практику фахової підготовки майбутніх вокалістів експериментальну компетентнісну модель, яка обіймала три етапи. Метою першого етапу – особистісно-мотиваційного – було свідоме визначення майбутніми вокалістами життєвих і професійних перспектив, механізмів професійного розвитку, стрижневих морально-ціннісних конструктив

[Введіть текст]

та професійно-важливих якостей; на другому етапі – діяльнісно-компетентнісному – формували універсальну (загальносоціальну), професійну та аутокомпетентності; третій – рефлексивно-інтегральний етап – був спрямований на розвиток соціального статусу вокаліста та прийняття норм професійно-рольової поведінки, а також самоосвіти та самовдосконалення. У дослідженні було використано психологічні тренінги, практичні заняття із застосуванням методів мозкового штурму, кейс-стаді, ігрового моделювання, ділові та професійно-рольові ігри, майстер-класи і т. ін.

6. Аналіз результатів експерименту підтверджує, що завдяки введенню у процес фахової підготовки майбутніх вокалістів експериментальної компетентнісної моделі формування у них професійного менталітету засвідчено значні позитивні зміни у респондентів експериментальної групи. Так, високого рівня досягли 26% майбутніх вокалістів ЕГ (у КГ – 11%), достатнього – 39% ЕГ (у КГ – 28%). На середньому рівні залишилося 25% респондентів ЕГ (у КГ – 37%) і низькому – 10% ЕГ (у КГ – 24%). Отже, результати порівняльних кількісних даних засвідчують ефективність використання розробленої експериментальної компетентнісної моделі формування професійного менталітету вокалістів у процесі фахової підготовки.

Дослідження не вичерпує усіх проблем щодо формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні ментальних механізмів успішної взаємодії у професійній сфері.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в таких публікаціях автора:

1. Оганезова-Григоренко О. В. Аналіз складових педагогічної взаємодії в процесі виховання вокаліста-виконавця / О. В. Оганезова-Григоренко // Наука і освіта : наук.-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2008. – № 8–9. – С. 190–193.
2. Оганезова-Григоренко О. В. Духовные и морально-этические качества

[Введіть текст]

личности как условие эффективной профессиональной деятельности вокалиста-исполнителя / О. В. Оганезова-Григоренко // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : [зб. наук. пр.]. – Одеса. – 2008. – Вип. 1–2. – С. 9–15.

3. Оганезова-Григоренко О. В. Проблеми формування професійної компетентності вокалістів / О. В. Оганезова-Григоренко // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2008. Вип. 124. – С. 19–23.

4. Оганезова-Григоренко О. В. Теоретичні підходи щодо визначення структури професійного менталітету / О. В. Оганезова-Григоренко // Наука і освіта : наук.-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2008. – № 1–2. – С. 187–191.

5. Оганезова-Григоренко О. В. Атмосфера вокально-сценического произведения как составляющая процесса творческого действия для вокалиста / О. В. Оганезова-Григоренко // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка : [зб. наук. праць]. – Харків–Луганськ: СтилЬЗдат, 2008. – С. 213–222.

6. Оганезова-Григоренко О. В. Духовность, как составляющая профессионального менталитета вокалиста-исполнителя / О. В. Оганезова-Григоренко // Виховання і культура. – 2007. – № 1–2 (11–12). – С. 88–90.

7. Оганезова-Григоренко О. В. Интенсификация организации учебного процесса в вузах искусств : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. [“Теорія та практика управління педагогічними процесами”], (Одеса, 26–27 жовтня 2007 р.). – Одеса, 2007. – С. 67–70.

8. Оганезова-Григоренко О. В., Филиппова Т. В. Роль профессионального менталитета в становлении личности государственного служащего : матеріали щорічн. міжнар. наук.-практ. конф. [“Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації”], (31 жовтня 2007 р.). – У 2-х томах. – Т.1. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. – С. 25–27.

9. Оганезова-Григоренко О. В. Соціально-психологічні особливості професійного становлення вокаліста-виконавця : матеріали всеукр. наук.-практ.

[Введіть текст]

конф. [“Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка”], (Суми, 16–17 квітня 2008 р.). – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2007. – С. 254–260.

10. Оганезова-Григоренко О. В. Теоретико-методологічні основи формування професійного менталітету : матеріали міжн. симпозиуму, присвяченого 190-й річниці ПДПУ імені К. Д. Ушинського [“Революція в університетській освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє”], (Одеса, 25–30 травня 2007 р.). – Одеса-Стамбул, 2007. – С. 94–96.

11. Оганезова-Григоренко О. В. Структура професійної компетентності спеціаліста : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару [“Управління навчальними закладами в контексті модернізації системи професійного навчання”], (Одеса, 1–4 липня 2008 р.). – Одеса : ПДПУ, 2008. – С. 104–106.

Анотація

Оганезова-Григоренко О. В. Формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2009.

У дисертації вперше визначено та науково обґрунтовано сутність і структуру феномена „професійний менталітет вокалістів”; визначено критерії і показники сформованості професійного менталітету вокалістів, зокрема: універсальна, професійна та аутокомпетентність; визначено і схарактеризовано рівні сформованості професійного менталітету вокалістів та чинники ефективного впливу у вищій школі на професійний менталітет майбутніх вокалістів; визначено педагогічні умови (почуттєво-емоційна спрямованість навчання

[Введите текст]

студентів у вищій школі; забезпечення мотивації до самостійної творчо-виконавської діяльності; реалізація методичного супроводу майбутнього фахівця у період аудиторного навчання та позааудиторної музично-виконавської діяльності) формування професійного менталітету майбутніх вокалістів.

Ключові слова: менталітет, професійний менталітет, компетентнісний підхід, фахова підготовка, вокалісти.

Аннотація

Оганезова-Григоренко О. В. Формирование профессионального менталитета будущих вокалистов в процессе профессиональной подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского. – Одесса, 2009.

В диссертации исследуется проблема формирования профессионального менталитета будущих вокалистов в процессе профессиональной подготовки.

В первой главе „Теоретические основы формирования профессионального менталитета будущих вокалистов в процессе профессиональной подготовки” проанализировано состояние исследуемой проблемы в теории и практике современного научного знания. Выявлено, что вопросы формирования профессионального менталитета будущих вокалистов в процессе подготовки и связанные с ними явления имеют высокую степень дискуссионности.

Менталитет – социально-психическое явление, которое взаимообусловлено и взаимосвязано системой многих факторов, синтезом природно-биологических и социально-культурных составляющих, сформированной системой элементов духовной жизни и мировосприятия, которая

[Введите текст]

обуславливает соответствующие стереотипы поведения, деятельности, способы жизни различных социальных групп, индивидуумов, которые включают в себя совокупность ценностных, символических, сознательных и подсознательных ощущений, представлений, настроений, взглядов, которые определяют способность групп и индивидов воспринимать и действовать соответственно. Профессиональный менталитет – это интегрированная характеристика профессиональной деятельности людей (или социальных групп), совокупность системообразующих профессиональных качеств личности: мировосприятия, профессионального мышления и сознания, умственных способностей, психических установок, ценностных ориентаций, стереотипов поведения, действий и поступков, обусловленных целями и спецификой профессии. Это внутренняя готовность профессионала действовать определенным образом в соответствующем социокультурном пространстве. Профессиональный менталитет вокалиста – это социокультурный поликомпонентный феномен, совокупность системообразующих профессиональных качеств личности (психофизиологические, когнитивные, духовные и морально-этические качества, мировосприятие, креативное мышление, музыкальные способности, музыкальный слух, художественно-эстетический вкус) и поведения (профессиональная культура и этика, профессиональная совесть, самостановление, самоусовершенствование, самовыражение, самоэффективность, профессиональное мастерство); это сформированный опыт профессионала в музыкально-исполнительской профессиональной деятельности.

Во второй главе – „Экспериментальная методика формирования профессионального менталитета будущих вокалистов в процессе профессиональной подготовки” – представлена экспериментальная компетентностная модель формирования профессионального менталитета будущих вокалистов в процессе профессиональной подготовки. В рамках

[Введите текст]

модели определены: *педагогические условия* – эмоциональная направленность обучения студентов в высшей школе, обеспечение мотивации к самостоятельной творческо-исполнительской деятельности, реализация методического сопровождения будущего специалиста в процессе аудиторного обучения и внеаудиторной музыкально-исполнительской деятельности; *этапы обучения* – 1) личностно-мотивационный, 2) деятельностно-компетентностный, 3) рефлексивно-интегральный.

Целью первого – личностно-мотивационного – этапа было сознательное определение будущими вокалистами своих жизненных и профессиональных перспектив, механизмов профессионального развития, главных морально-ценностных конструктов и профессионально важных качеств. Реализация целей проходила в рамках учебных дисциплин “Философия и эстетика”, “История вокального исполнительства”, “Актерское мастерство”, “Методика вокала”, “Сценическое движение”, “Психология”.

Целью второго – деятельностно-компетентностного – этапа было формирование универсальной, профессиональной и аутокомпетентностей. Содержательный контекст этого этапа касался вопросов технологий преодоления профессиональных деструкций, формирования умений и навыков культуры межличностного и делового общения, функциональной (общесоциальной) грамотности, профессионально-речевой гомогенности, системных компетенций и т. п. Работа проводилась в рамках элективного курса “Профессиональный менталитет вокалиста”, который состоял из двух модулей “Основы профессиональной культуры” и “Техника профессионального мастерства”.

Целью третьего – рефлексивно-интегрального – этапа было развитие у будущих вокалистов представлений о социальном статусе и нормах профессионально-ролевого поведения, умений и навыков саморазвития и самосовершенствования, результатом чего является готовность будущего вокалиста корректировать свое поведение относительно социально-культурных

[Введите текст]

и профессиональных требований. Средствами реализации целей выступили психологические тренинги, методы игрового моделирования, мозгового штурма, кейс-стади и т. п. По результатам обработки экспериментальных данных, с помощью методики медианного критерия, была подтверждена правомерность выдвинутой гипотезы.

Ключевые слова: менталитет, профессиональный менталитет, компетентностный подход, профессиональная подготовка, вокалисты.

Resume

Oganezova-Grigorenko O.V. Professional mentality development of the future vocalists in the process of professional training. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree in pedagogics, speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – South-Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky, Odessa, 2009.

The essence and structure of the phenomenon “professional mentality of vocalists” is a laborated and determined. The criteria and indices of professional mentality development of the vocalists (universal, professional and autocompetence) have been revealed; the levels of professional mentality development of the vocalists and the factors of effective influence of higher educational institutions on the professional mentality of the future vocalists have been characterized and described; the pedagogic conditions of professional mentality development of the future vocalists (perceptible and emotional orientation of teaching the students at higher educational institutions; developing motivation for self creative activity; the realization of methodical guidance of a future specialist during classroom studies or while performing extracurricular musical activity) have been worked out.

Key words: mentality, professional mentality, competent approach, professional training, vocalists.